

FUTUR DE L'ESGLÉSIA EUROPEA?

Parla Amèrica Llatina

J. Sobrino – J.N. García-Nieto

P. Richard – J.I. González Faus – G. Arroyo

Introducció

Joan N. García-Nieto

Els pobres existeixen !

Pablo Richard

El desafiament econòmic

Gonzalo Arroyo

Quin Crist es descobreix a Amèrica Llatina: vers una nova espiritualitat

Jon Sobrino

1. la figura de Crist a A.L.
2. vers una nova espiritualitat
3. significat per a les esglésies europees

Futur de l'Església europea? Parla Amèrica Llatina

Diàleg.

Modera J. I. González Faus

INTRODUCCIÓ

El document que presentem és l'aportació de tres testimonis excepcionals en el procés alliberador de Llatinoamèrica. També són coneixedors de la realitat actual de l'Església europea. Dos d'ells (Gonzalo Arroyo y Pablo Richard) han participat a començaments de 1984 en l'Assemblea Mundial de "Cristians en les lluites populars d'alliberament", celebrat precisament a Barcelona.

Tot aprofitant llur estada entre nosaltres els hem plantejat unes quantes preguntes: Com contemplen, des de l'òptica dels cristians compromesos en les lluites llatinoamericanes d'alliberament, la realitat de l'Església europea? Com pot contribuir Europa, i més concretament els cristians a Europa, al procés alliberador d'Amèrica Llatina? Com podem, des del vell món, contribuir al desenvolupament del diàleg Nord-Sud?

Dilluns, 9 de gener de 1984, respongueren a aquestes preguntes durant la taula rodona convocada pel Centre Cristianisme i Justícia. Nosaltres vam demanar una aportació específica a cada un d'ells des de la seva experiència pròpia.

En primer lloc, Pablo Richard: "Els pobres existeixen!". Pablo Richard, exiliat Xile a Costa Rica, ensenya actualment teologia a la Universitat Nacional i acompanya teològicament les comunitats populars cristianes de tota Amèrica Central. Ha publicat **Cristianos por el socialismo, Lucha ideológica y racionalidad socialista, La Iglesia de los pobres en América Central, Muerte de las cristiandades, nacimiento de la Iglesia.**

En segon lloc, Gonzalo Arroyo: "El desafiament econòmic". Gonzalo Arroyo, exiliat Xile a França, actualment professor d'Economia a la Universitat de París i de l'Autònoma de Mèxic. Fundador i director del Centre d'Estudis d'Amèrica Llatina (CENTRAL) a París i director de la revista **Amérique Latine**. En 1972 fou un dels fundadors, a Santiago de Xile, del moviment "Cristians pel socialisme". Ha publicat recentment: **Agricultura y alimentos en América Latina: poder de las transnacionales, El golpe de estado en Chile.**

En tercer lloc, Jon Sobrino: "Quin Crist es descobreix avui a Amèrica Llatina: vers una nova espiritualitat". Jon Sobrino és, actualment, professor de teologia a la Universitat de San Salvador. Algunes de les seves publicacions més recents: **Cristología desde América Latina, Resurrección de la verdadera Iglesia, Monseñor Romero, verdadero profeta.**

Finalment, el nostre company José L. González Faus, del Centre Cristianisme i Justícia, reculí les idees que es discutiren durant el diàleg que va seguir a les tres exposicions, diàleg que modera el mateix José L. González Faus.

Joan N. García-Nieto

Centre d'Estudis

CRISTIANISME I JUSTÍCIA

ELS POBRES EXISTEIXEN!

Pablo Richard (Xile-Costa Rica)

Em fa molt de goig de parlar aquí. A nosaltres ens interessa moltíssim el que aquí passa; especialment la renovació de l'Església.

Situem aquest interès a partir d'un primer punt molt simple: **els pobres existeixen**, i existeixen sobretot al Tercer Món. Hi ha una gran concentració de la humanitat a l'Àfrica, l'Àsia i a l'Amèrica Llatina. A l'any 2000, de cada cinc persones, quatre viuran en aquests països. I allí els índexs de mortaldat creixen d'una manera alarmant. Hi ha xifres que no són només unes estadístiques: són per a meditar. Hi ha uns quaranta milions de persones que moren de fam cada any al Tercer Món, en la seva majoria nens. I d'entre ells n'hi ha molts que moren a causa de malalties que poden ser guarides amb pocs diners; malalties de la pobresa que augmenten d'una manera alarmant. Vers l'any 2000 uns mil tres-cents milions d'homes estaran amenaçats de mort per culpa de la fam.

La mort no només creix al Tercer Món: hom hi inverteix. En la cursa armamentista es despesa en armes més setanta milions de dòlars per hora; o sia, més d'un milió de dòlars per minut en armaments. Durant l'any 1982 es van despendre 650.000 milions de dòlars per minut en aquesta lògica de la mort.

El comerç d'armes es fa fonamentalment amb el Tercer Món. El pitjor de tot és que aquestes morts són inútils, no compten, no afecten el sistema. No passa res: ans al contrari, sembla una sagnia saludable,

En aquest sistema capitalista, en el que ens trobem immersos, tot ho organitzen els qui no es moren. A Xile, per exemple, tot el pla econòmic, polític, cultural, ideològic, tots els programes de desenvolupament són per a uns tres milions, mentre que la població total de Xile és de tretze milions,...

En aquesta situació, quina ha de ser, doncs, la gran opció de l'Església?: optar per la vida. Cal organitzar la societat planetàriament en funció de la vida.

Per al cristià, l'opció per la vida es planteja com una opció fonamental: dir "no" a la mort i lluitar per la vida dels qui no compten pel sistema. Però fer això és qüestionar de socarrel l'actual model de desenvolupament. Perquè, si els pobres del Tercer Món decideixen afirmar que existeixen i que no es moriran, aleshores el sistema capitalista dominant no podrà continuar. El seu enemic no ve de l'Est, sinó, més aviat, del Sud.

Ara bé: el pobre no lluita contra la vida del ric, sinó que lluita per tal que tota la humanitat sobrevisqui amb dignitat. I Europa pot jugar un paper fonamental per tal d'inclinar la balança i organitzar el planeta en favor de la vida i retrobar, en aquesta aposta, la seva identitat cristiana i la seva missió. Aquest és el repte fonamental a les esglésies cristianes: denunciar que n'és, d'absurd, que els pobres morin i anunciar-los la bona nova de la vida, tot posant-se al seu costat.

Nicaragua representa un perill per als Estats Units, no per les armes, sinó perquè, si tots els pobres comencen a organitzar-se de manera que s'afirmi que els pobres viuen i que no moriran, aleshores tot el sistema s'enfonsa. Perquè l'actual sistema funciona pel fet que cada any moren 40 milions de persones.

Cal pensar-ho tot d'una manera diferent si partim del punt de vista que els pobres existeixen.

Els pobres existeixen també a Europa i als Estats Units; i crec que la nostra opció per la vida ens ha de portar a veure on són i qui són els pobres, a no acceptar una organització de la societat—econòmica, política, social, cultural, espiritual, religiosa—que accepti com un fet normal que els pobres morin. Aquesta és una opció dins la lògica nord-sud.

Quan dic "Nord", penso en els centres de poder que determinen l'organització de la societat. El "Sud" es troba on moren 40 milions de persones a l'any. Des d'aquesta perspectiva, arribo a l'Església europea, i perdoneu-me si dic amb senzillesa el que en penso.

Tinc la impressió que esta distreta, dispersa. D'una banda, la veig també amb una mena de decaïment, de pèrdua d'esperança i de força. Crec que és molt important superar això, per a vostès i per a nosaltres.

Quines són aquestes distraccions? On és realment el perill? Els europeus estan molt preocupats pels míssils. Hi ha por a la qüestió nuclear, i crec que és un perill real. Però, no serà més perillós el sistema capitalista en el que ens trobem ficats? Aquest sistema capitalista ja mata només en la inversió de les bombes, abans que explotin.

En un altre aspecte més espiritual, trobo un cert entusiasme envers el món modern: una obertura i una admiració pel desenvolupament de la tècnica i de la ciència; i crec que això és positiu. Però em pregunto fins a quin punt ens adonem que aquesta modernitat ja ens porta a tanta mort.

En la secularització hi veig una altra mena de distracció. També això és un avenç. L'obertura de l'Església a aquestes realitats és positiva; però, no hi ha massa optimisme? El secularisme, no ens impedeix de veure el "fetixisme" i la "idolatria" del sistema actual? Pel que fa a la tecnologia i a la ciència, no hem caigut en el messianisme tecnològic ("tot ho arreglarà el desenvolupament i la tècnica")?

Pel que fa a com voldríem l'Església europea, jo diria tres punts:

Primer. Una Església evangelitzadora, tot entenent per evangelització saber descobrir el Déu del Crist, el Déu de l'Èxode, el Déu dels pobres, de la vida, el Déu que hom nega en aquestes morts del Tercer Món; aquest Déu la veu del qual escoltem en el clam dels pobres per la justícia, per la vida, el treball, la salut, la participació, la llibertat. Una Església que doni testimoni del Déu de la vida tot partint justament del clam dels pobres.

Segon. Una Església més centrada en el Regne de Déu que no pas en ella mateixa (en el seu poder, en la seva ciència, en el seu prestigi). El regne de l'Església ens impedeix de veure el Regne de Déu. Una Església menys absolutitzada: l'únic absolut és aquesta presència del Regne de Déu en la història.

Tercer. Una Església més pastoral, capaç d'orientar espiritualment, especialment els més desorientats: joves, drogaaddictes, "deprimits"... Orientadora de les grans opcions humanes que cal prendre en aquest moment.

I, per quina raó és important que sorgeixi aquesta Església a Europa? Perquè d'Europa surti la "missió" vers Amèrica, Àsia i Àfrica. L'única manera de salvar l'Església de tota la complicitat colonial (confusió evangeli-cultura occidental) és la de produir punts de trencament i de renovació a Europa.

No es tracta d'un renovellament massiu, però sí de minories profètiques que polaritzin el conjunt de les Esglésies.

No voldríem al centre d'Europa una Església implicada en una guerra contra el Tercer Món, Voldríem un rostre d'Església que doni realment testimoniatge del Déu de la vida: d'aquesta manera serà un signe d'esperança.

EL DESAFIAMENT ECONÒMIC

Gonzalo Arroyo (Xile-França)

Parlaré de la situació actual del capitalisme al món. El sistema capitalista no solament ha causat morts en el passat, sinó també en aquests últims 10-20 anys.

De tothom és conegut el seu sorgiment a Anglaterra en el segle XVIII i als altres països d'Europa, en el segle XIX. Generacions senceres d'obers, de nens, de dones foren sacrificades per tal d'acumular capital; per tal que, a Europa i Amèrica, arribéssim a una vida més còmoda, materialment parlant—no tan sols a Europa i Amèrica, sinó també als països del Tercer Món, on hi ha gent que se n'aprofita. Però la novetat d'avui en dia és que ens trobem en una crisi molt profunda del sistema capitalista; crisi que no té res a veure amb les que han existit abans: al segle XIX i començaments del XX, la dels anys 30 (que ja fou molt profunda). Es tracta, aparentment, d'una crisi de signe nou que anuncia la fi d'un tipus de societat i de civilització i que porta en ella mateixa un risc de guerra generalitzada mundial, a partir de la crisi econòmica, política i militar. Vegem-ne ràpidament alguns aspectes.

Al Tercer Món, l'actual crisi s'esdevé (tothom ho sap) mitjançant un estancament econòmic produït en una situació accelerada, i es manifesta amb un predomini del capital financer sobre el capital productiu o comercial. Tot això succeeix perquè les empreses i els bancs multinacionals gaudeixen de bona salut (si més no, molts d'ells) i aleshores poden acumular, tenir taxes de guany molt elevades (sobretot els Bancs).

En aquesta crisi té lloc un creixement econòmic de les grans empreses i, simultàniament, un esgotament dels Estats. No només els Estats del Tercer Món es troben endeutats—el deute de Tercer Món voreja els 600 mil milions—sinó que també s'hi troben els estats del primer i del segon món, atès que la crisi afecta Europa, Estats Units i Rússia. Es tracta d'una crisi mundial i ningú no se n'escapa.

Dintre de sectors capitalistes, alguns contemplen aquesta crisi amb un cert optimisme. Es més, és ben cert que els morts no compten perquè alguns creuen que aquesta crisi no és una crisi sinó una reestructuració que porta a una nova revolució industrial. Hom parla ja de la tercera revolució industrial. Aquesta reestructuració té lloc entorn de certes tecnologies estalviadores d'energia sense construir-la, estalviadores de ma d'obra i de força de treball.

Fixem-nos en els sectors industrials dels països europeus (Catalunya, per exemple). L'altre dia vaig visitar una indústria tèxtil. Tenia ganes de plorar en veure tantes màquines aturades. Es tracta d'indústries que abans tenien molts obrers i ara estan a punt de tancar-se. Això té lloc a Espanya, França, Alemanya, Anglaterra... La indústria de l'automòbil, la tèxtil, la siderúrgica, la del carbó: a tot arreu hi ha una substitució per noves tecnologies, com per exemple la robòtica. Els robots comencen a implantar-se al Japó, Estats Units, França. És clar! No els fa falta llum per treballar, ni calefacció, tampoc no paguen seguretat social i... estalvien molt!

Però amb tot això l'atur augmenta i continuarà augmentant tot i que, en algunes parts d'Europa, hi hagi governs socialistes amb una certa sensibilitat social. I és que l'aspecte definitiu d'aquesta situació ve donat per una reestructuració de la societat entorn d'aquestes tecnologies (robòtica, microinformàtica, telemàtica, ciències de la comunicació moderna) que

creen una societat orientada ja vers el consum i a domicili. Des del domicili propi hom pot anar al Banc, a comprar, vendre accions, jugar a la borsa, comprar programes de televisió. Tota una societat de consum elevat al cub i no al quadrat.

La biotecnologia és una altra amenaça per al Tercer Món. Avui en dia podem fabricar aliments de matèries primes que no són d'origen vegetal: poden ser d'origen mineral. Per ara, hom desenvolupa aquesta tècnica en secret, però dintre d'un cert temps—és qüestió de costos—podrem menjar patates o puré de patates o qualsevol altre producte que tindrà gust de patates o d'arròs sense que sigui ni patates, ni arròs, ni blat. Aleshores els països del Tercer Món, que només poden exportar matèries primeres ja no ho podran fer per culpa d'aquests nous aliments que poden produir-se a partir d'altres matèries, i quedaran desfasats del progrés internacional. Això és molt greu.

Avui dia hi ha una gran competència entre els països desenvolupats per tal de ser el primer. Qui primer arribi amb la robotica, en tindrà el mercat, per exemple. El Tercer Món no pot competir perquè és pobre. Les morts de nens, dones passen desapercebudes i, fins i tot, ajuden.

Coneixeu la "teoria del bot salvavides"? El vaixell s'enfonsa, només hi ha uns pocs bots salvavides, tots els passatgers s'hi llencen de cop; el primer—el fort—se salva i els altres arriben més tard quan els bots ja estan plens i gairebé no poden continuar navegant: l'aigua comença a entrar. Aleshores un d'aquests bots curull d'homes, dones i nens, navegant penosament vers el port, demana auxili al bot que va més desocupat: "Ajudeu-nos, si us plau". I els de l'altre bot responen: "No us ajudarem perquè, si us afegiu a nosaltres, ens enfonsem. Val més que ens salvem nosaltres i no vosaltres".

Aquesta és la realitat que vivim avui en dia. Val a dir que tot això s'agreuja per les tensions Nord-Sud i Est-Oest. Les tensions entre les dues grans potències són més fortes que mai. Potser podríem comparar-les amb la crisi dels coets entre Kruscheff i Kennedy.

S'ha trencat el diàleg per al desarmament entre els Estats Units i Rússia, agreujant així la cursa armamentista. Hores d'ara hi ha més de 80.000 caps nuclears per als coets estratègics entre Estats Units i Rússia, entre els països de l'OTAN i els països orientals. D'aquesta situació actual, l'anglès Thomson en diria "exterminisme". Hi ha una dinàmica de construcció d'armes per culpa de la crisi econòmica. Aquí sí que no hi ha atur: l'armamentisme forma part dels programes de Reagan i també aquí, a Espanya, rutlla bé. La venda d'armes, un cop aturades les converses per al desarmament de les grans potències, és quelcom molt greu. Avui en dia, una guerra atòmica representaria l'extinció (o quasi) de tota la humanitat.

I el més greu és que—encara que sembli mentida—la venda d'armes és fa amb els països del Tercer Món. Allí les guerres són causades per motius fronterers, però molt sovint van lligades a l'antagonisme Est-Oest. Per exemple, el conflicte d'Orient Mitjà; el Líban, on Israel representa els Estats Units; Síria, la URSS; Amèrica Central (Reagan envaià Grenada per a demostrar a la URSS que és capaç d'emprar les armes, si cal, no perquè aquesta illa pugui representar una amenaça per als Estats Units).

A El Salvador la rebel·lió del poble en armes ha provocat la desfeta de l'exercit, malgrat l'ajut nord-americà. Que hi poden fer els Estats Units? Retirar-se, com va fer al Vietnam, o vèncer, i

per això cal que enviïn 200 o 300 mil marines com a mínim. No hi veig una altra solució. Però això provocaria molta resistència i la guerra s'estendria per tota Centre-amèrica.

La tensió Nord-Sud és de caire econòmic. Es tracta de l'exploració secular del Tercer Món, accentuada en una època de crisi i també per les creixents tensions Est-Oest,

Nogensmenys, cal adonar-se, però, del sorgiment de nous moviments que són ben conscients d'aquesta realitat, d'evolucions ideològiques significatives. En això els cristians juguen un paper important. Precisament s'ha celebrat una reunió a la qual assistien cristians d'Europa, Estats Units, Amèrica Llatina, Àsia, Àfrica. En aquesta reunió hom va poder veure clarament que hi ha una comprensió d'aquests problemes. També en sectors del marxisme hi ha una evolució ideològica feta d'un major apreci per la democràcia, de direcció vers un socialisme més ampli i més real.

Voldria dir quelcom als catalans i als espanyols, a tothom. Europa ha de prendre una opció a favor dels països més pobres, dintre d'una postura de no alineament, és clar. Davant un imperialisme nord-americà cada dia més agressiu i perillós, encobert, que fa servir l'agressió militar directa com a arma de política internacional, prescindint del dret de no intervenció, reconegut per tots els organismes internacionals, cal prendre la decisió d'aturar-lo i aquesta decisió l'ha de prendre qui tingui possibilitat de fer-ho. Europa podria fer una política més independent, però sembla que vagi a remolc d'Estats Units.

La reivindicació espanyola d'entrar al Mercat Comú és molt important. Però, per que ho volem? Per a poder participar en major quantitat i facilitat dels béns de consum? Per a tenir-hi pes? Espanya té una relació privilegiada amb Amèrica Llatina i amb d'altres països, d'Àfrica inclusivament. Pot jugar una carta tercermundista eficaç. Entrarà Espanya al Mercat Comú per tal de jugar-la? Aquesta pregunta és molt important i crec que se la fan molts llatinoamericans. Confien més en Espanya que no pas en altres països d'Europa. La història els dona motius per a la confiança i també la presència entre vosaltres de tercermundistes. Hi ha la possibilitat que Europa jugui una carta diferent dintre del Mercat Comú i de l'Aliança Atlàntica.

Jo n'estic convençut. Aleshores podrem optar per la vida i estar centrats en una Església que cerqui el regne del Crist. L'alliberament anirà endavant—vull dir l'alliberament dels seus homes, dones i nens. La justícia serà més gran i podrem viure junts. De vegades ens trobem aclaparats per la situació actual; ens manca fe en Jesús i en la seva presència. Ens manca l'espiritualitat del goig. Som massa seriosos i dramatitzem molts cops. Ens cansem i no continuem la lluita per l'alliberament dels homes. Si ens centrem en aquesta fe en el nostre germà Jesús, aleshores ens cal seguir endavant.

QUIN CRIST ES DESCOBREIX A AMÈRICA LLATINA: VERS UNA NOVA ESPIRITUALITAT

Jon Sobrino (El Salvador)

M'han demanat que els parli del Crist que avui es descobreix a Amèrica Llatina i que relacioni aquest descobriment amb una nova espiritualitat. Ambdues coses em semblen importants. La primera, perquè pressuposa que s'ha descobert quelcom nou del Crist a Amèrica Llatina i que aquesta novetat, escandalosa per un costat, és una bona nova per als creients en el Crist, que exigeix i qüestiona, però que encoratja i alegra alhora. La segona, perquè relaciona coneixement del Crist amb espiritualitat; saber sobre el Crist amb apropiació personal d'aquest saber, amb la vida de fe. I és en el desig d'explicitar aquesta relació que hom sent la necessitat que la teologia—en aquest cas, la cristologia—estigui al servei d'una espiritualitat que sigui part integrant del coneixement teològic.

Intentaré donar una resposta a aquestes dues preguntes; breu, atesa la manca de temps, però que vagi al que és fonamental. Per tal de comprendre la resposta cal tenir en compte, sens dubte, el que han dit els meus companys en aquesta taula rodona sobre la situació d'Amèrica Llatina i de les seves Esglésies, car aquesta realitat ha esdevingut el principal principi hermeneutic del coneixement del Crist. Per altra part, ja que m'ho han demanat, intentaré presentar la figura del Crist ; L'espiritualitat de tal manera que puguin dir quelcom important a l'Església europea, atès el títol d'aquesta taula rodona. Em concentraré, per tant, en aquells punts que, per la seva capacitat de qüestionament i d'encoratjament, puguin aportar quelcom a les Esglésies de la vella Europa.

1. La figura del Crist a Amèrica Llatina

Parlar d'un descobriment del Crist a Amèrica Llatina o a qualsevol altra part vol dir que aquest Crist s'ha amagat o, més exactament, que nosaltres, els creients, l'hem amagat, ja sigui perquè, a poc a poc, l'hàgim identificat amb les nostres tradicions que l'immobilitzen i el priven de la seva eterna novetat, ja sigui perquè—i aquest continua essent el problema de fons—intuïm que el Crist veritable sempre és un repte, i, en aquest sentit, també és una amenaça per a l'home concupiscent, que sempre mira de fabricar-se els seus propis criats, però li costa d'escoltar amb oïdes honestes la veritat d'un Crist que va més enllà i, molts cops, en contra de les seves expectatives i interessos.

Descobrir el Crist a Amèrica Llatina no ha significat res més que redescobrir el Crist dels evangelis, aquest Crist que no és ningú més que Jesús de Natzaret, tal com ens el narren els evangelis. No hi ha dubte que aquest descobriment té dificultats tècniques per tal de trobar aquest Jesús, que ja ens ha estat lliurat en narracions de fe; i, indubtablement, aquest Jesús també ha de ser presentat a través de les mediacions. Però el que és fonamental és tornar a Jesús de Natzaret, i que molts cristians llatinoamericans hi han tornat.

Un cop re-descobert aquest Jesús, ens podem preguntar per què ha estat possible aquest re-descobriment; la resposta és, un cop més, d'una gran importància. A Amèrica Llatina aquest

re-descobriment no és degut, en els seus aspectes fonamentals, a la investigació teològica, sinó al fet que l'evangeli ha retrobat el seu propi lloc, el lloc on ha de ser llegit i des d'on esdevé transparent. Aquest lloc és el món dels pobres. Pobres i evangeli són correlatius, es remeten l'un a l'altre. Quan se separen, L'evangeli tendeix a convertir-se en un pur text susceptible d'esdevenir una pura doctrina, on s'estudiaran els textos que prestin suport a una doctrina sobre el Crist. Però quan s'uneixen pobres i evangeli, aleshores el que es diu del Crist als evangelis apunta veritablement a al·lo que Jesús té de Crist; aleshores sorgeix el veritable Jesús, portador d'una bona nova als pobres i esdevingut, ell mateix, una bona notícia. Des dels pobres, doncs, es recobren els ulls nous per tal de llegir l'evangeli i comprendre el Jesús dels evangelis; des dels pobres—si se'ns permet una frase xocant—se supera un cert analfabetisme de no saber llegir l'evangeli. El re-descobriment del Crist és degut, doncs, al fet de trobar-lo en relació entre Jesús i els pobres actuals, relació mitjançada pel missatge de la bona notícia de Jesús als pobres del seu temps.

Hom ha escrit llargament sobre aquest Jesús dels evangelis, de manera que no cal repetir detalladament el que fou, digué, féu i pati. Ara volem presentar algunes característiques formals de la manera a través de la qual hom capta aquest Jesús a Amèrica Llatina. Creiem que aquestes característiques de la captació de Jesús són molt importants perquè fan que uns mateixos continguts evangèlics, que poden ser llegits a molts altres llocs, tinguin una interpretació concreta i diferent i una gran força transformadora en qui els llegeix.

a) La primera característica de Crist és que hom el capta com un **Jesús proper**. La proximitat és, sens dubte, categoria teològica i cristològica de primera magnitud; el dogma de l'encarnació no fa més que sancionar l'absoluta proximitat de Déu als homes en el Crist. Però una cosa és acceptar aquest dogma de fe i una altra, molt diferent, és fer d'aquesta proximitat quelcom de central en la pròpia fe viscuda.

A Amèrica Llatina hom creu en un Jesús proper a nosaltres perquè, en primer lloc, hom el veu proper a la seva pròpia realitat. Que volem dir? Que Jesús és vist com qui s'acosta a la realitat del seu temps i al fet major d'aquesta realitat: les majories pobres, oprimides, sense dignitat. Fins i tot, és vist com el qui va fer d'aquesta proximitat el criteri de tota la seva actuació. Des d'aquí, es comprenen els seus judicis sobre la realitat opressora del seu temps, la necessitat de posar en paraula aquesta tràgica realitat, denunciar-la, de desemmascarar-la, tot desemmascarant-ne també els seus responsables.

Aquesta proximitat a la realitat és la que el porta a commoure's en les seves entranyes davant del sofriment de la gent, a sortir activament en la seva defensa, a ficar-se en conflictes, a ser perseguit i crucificat. Proximitat no és, doncs, una categoria abstracta, sinó ben històrica; és l'encarnació conseqüent en el seu propi món d'opressió, la visió honesta d'aquest món i la misericordiosa reacció davant dels oprimits d'aquest món.

A causa d'aquesta proximitat al seu món, Jesús també avui és sentit com algú proper, pels pobres d'Amèrica Llatina. Els pobres llatinoamericans salven la distància hermeneutica amb tota senzillesa: un Crist essencialment proper al seu propi món és, automàticament, compres, acceptat i volgut pels pobres del món d'avui.

D'aquesta proximitat de Jesús es dedueixen algunes conseqüències en ordre a la captació del Crist. En primer lloc, els pobres d'avui veuen en el procés d'acostament de Jesús als pobres del seu temps la manera per la qual Jesús es va anar fent germà dels pobres, realment participant d'una

humanitat feta en la seva immensa majoria de pobres; per això, els pobres d'avui poden anomenar-lo "germà" (a més a més, en diran germà "gran"), però, en primer lloc, "germà". Entenen molt bé l'afirmació de la carta als Hebreus que diu que Jesús no s'avergonyeix d'anomenar germans als homes. En segon lloc, el Crist, que és Jesús, posseeix una intrínseca credibilitat a causa de la seva proximitat. A pesar dels problemes entorn de la veritat del Crist, la seva credibilitat està assegurada perquè mantingué la seva proximitat als pobres fins a la fi. En aquest sentit, hom veu la creu de Jesús com el màxim símbol de l'apropament de Jesús als pobres i, per això, hom li atorga la màxima credibilitat. En tercer lloc, Jesús ; L'evangeli esdevenen llatinoamericans. Amb això volem dir que hom supera la impressió que l'evangeli ha vingut a Amèrica Llatina des de fora i es manté, en certa manera, des de fora. No és que els pobres d'Amèrica Llatina no acceptin la universalitat de l'Església, ni el fet que hi hagi centres eclesials o teològics geogràficament distants d'Amèrica Llatina. És que l'evangeli els paria directament; no cal—tot i que continua essent una realitat també positiva en part— que l'evangeli vingui filtrat i interpretat des d'altres llocs. Per tal de sentir Jesús proper, senten que Jesús és seu i que poden i han de llegir l'evangeli. Així hom aconsegueix quelcom molt important: la possibilitat i la realitat d'ésser autènticament Llatinoamèrica ;, pel que fa a la seva condició de creients; no haver de manllevar, de cap manera, la seva identitat evangèlica, tot continuant essent llatinoamericans.

b) La segona característica del Crist és que hom el capta com un **Jesús alliberador**. Això no és un tòpic de moda ni quelcom introduït per la teologia de l'alliberament, que ho repeteix **opportune et importune**: més aviat, és quelcom essencial al re-descobriment del Jesús dels evangelis. Alliberament—en la seva formulació com redempció i salvació—és, novament, una categoria teològica fonamental. El que ha passat a Amèrica Llatina és que hom ha historitzat i compres aquest alliberament des de les seves arrels bíbliques i, d'aquesta manera, és captat espontàniament com un alliberament bo, just i necessari per als pobres d'Amèrica Llatina. Si algun passatge bíblic ha impactat i arribat al fons del cor dels pobres és el conegut de Lc 4,18-19: "L'Esperit del Senyor és sobre meu car ell m'ha ungit perquè doni la bona notícia als pobres. M'ha enviat per a anunciar la llibertat als captius i la vista als cecs, per a posar en llibertat els oprimits, per a proclamar l'any de gràcia del Senyor".

Des d'aquest passatge fonamental entenem molts altres passatges centrals que donen esperança als pobres: el Regne de Déu s'acosta, els pobres són feliços perquè aquest regne és seu. Aquest alliberament anhelat, reconegut per Medellín com una presència de l'Esperit i signe dels temps, esdevé un element essencial per tal de comprendre Jesús. Hi veuen l'anunciador i el realitzador de l'alliberament, el qui dona paraula al contingut de la seva esperança i dedica la vida a fer això una realitat.

Tot i que no és fàcil de sistematitzar com veuen Jesús com al llibertador, podem dir que veuen en ell el qui els allibera en el fons del seu cor; els allibera de la seva angoixa, de la seva resignació, del seu individualisme, de la seva desesperació. Hi veuen el qui els comunica una força interior que els canvia, personalment i grupalment, d'homes esporuguits en homes lliures, lliures per a esperar, unir-se i lluitar. Veuen que també avui es repeteixen aquelles escenes de guaricions: en contacte amb Jesús, els malalts deixen de ser-ho; i Jesús els en dona la raó: la **teva** fe t'ha salvat.

Veuen en Jesús el qui porta una practica destinada a la transformació d'una societat opressora en una societat de fraternitat i de justícia, d'acord amb l'ideal del Regne de Déu. Les mediacions d'aquesta practica foren, en Jesús, sobretot la seva paraula; però aquesta paraula no només va

ser doctrina o anunci, sinó també practica. La paraula de Jesús denunciadora i desemmascaradora és vista com una condemna social, tant d'una societat teocràtica organitzada entorn del temple com d'una societat imposada per la força des de Roma, la **pax Romana**. La mort de Jesús crucificat, condemnat per blasfem i subversiu és a Amèrica Llatina—on tanta gent és assassinada per blasfema i subversiva— la prova més palesa que Jesús cerca la transformació de la seva societat; que el seu amor no solament s'adreçava als pobres o als rics, individualment parlant, sinó a les majories pobres; que, per tant, el seu amor va ser també un amor polític i alliberador. Finalment, Jesús és vist com el qui opera un profund alliberament en la mateixa cultura religiosa, però també pel profund esclariment que ha operat llur fe — no plantegen el problema de Déu a partir de la seva existència o no existència, sinó a partir de l'alternativa entre el Déu veritable i els ídols. Així ho veuen en Jesús. Aquest aclarí en què consistia el Déu veritable, tot desemmascarant els ídols. Els ídols són veritables divinitats, amb una existència molt real, que oprimeixen i donen mort als pobres, justificant-ho tot en nom de la divinitat. Per Jesús, el Déu veritable és el Déu vivent, que vol la vida dels homes; vida que haurà de ser en abundància, però que comença amb el fet que hi hagi pa, casa, salut i educació. Que Déu sigui veritablement un Déu de vida, que la glòria de Déu sigui l'home, més ben dit, el pobre que viu, com va dir Mons. Romero tot parafrasejant Ireneu, que Déu sigui un Déu de l'Èxode que baixa del cel a alliberar el seu poble, que Déu prengui partit (en els profetes) pels qui anomena "el meu poble" en contra dels seus opressors, que Déu vulgui apropar-se en un Regne per als pobres; tot això ho han captat eficaçment els pobres d'Amèrica Llatina en re-descobrir Jesús.

Aquest Jesús continua avui essent captat i volgut com a alliberador; continua generant dignitat entre els pobres, la qual cosa els possibilita i els mou a organitzar-se com a poble, i poble de Déu; continua generant compromís, generositat, lluita i entrega sens límits per a l'alliberament dels pobles; continua generant l'esperança que vindrà l'alliberament, malgrat que les dificultats siguin enormes i que el Regne de Déu no arribi quan hom ho desitgi ni amb la plenitud utòpica desitjada.

c) La tercera característica del Crist és que hom el capta com un **Jesús presenten la historia actual**. Aquesta actual presència del Crist és també una categoria teològica fonamental, tot i que hagi estat més present en l'espiritualitat i en la pietat que no pas en la cristologia, pròpiament dita. Amb això volem dir que el present del Crist no ha influït molt en el seu coneixement, amb el risc de reduir les fonts del coneixement del Crist a textos escrits del passat, de manera que, per tal de conèixer-lo, calgui tornar fonamentalment al passat. Evidentment, això és necessari per tal de no caure en il·lusions, entre d'altres coses. Però el moviment unilateral al passat en ordre a conèixer el Crist tampoc no fa plena justícia al Jesús dels evangelis, de qui hom diu de diverses formes en els altres escrits del NT que continua present.

A Amèrica Llatina, l'actual presència del Crist és molt important per als cristians i també per a la teologia. No es tracta, naturalment, "d'inventar" el Crist des del present, però sí d'entrar-hi "en contacte" en el present, per bé que calgui qualificar acuradament que significa aquest contacte. En qualsevol cas, hom vol dir que el coneixement del Crist no s'adquireix només des del passat, sinó també des del present. L'Esperit del Crist, els signes dels temps en els quals el Crist es fa avui present són molt importants, tenint en compte, és clar, que no es tracta de qualsevol esperit, sinó de l'Esperit de Jesús, que només pot recrear en la nostra historia la historia de Jesús, breument esbossada,

En concret, aquesta presència del Crist és vista avui a Amèrica Llatina en la dialèctica de trobar el Crist present i de treballar per tal de fer-lo present. Una part essencial d'aquesta presència es descobreix —dit sense cap rutina, sinó amb l'absoluta seriositat de la nostra situació, com ho afirma Mons. Romero— en el fet que els pobres d'aquest món estan, i en tenen consciència, completant en llurs cossos el que manca a la passió del Crist. Es evident que sofreixen una immensa passió. Però, per altra banda, són, i en tenen també consciència, corresponsables de l'actual senyoriu del Crist, és a dir, implantadors ja en aquesta història dels signes del Crist ressuscitat: L'esperança que no mor, el servei desinteressat, la llibertat i el goig. Així, els creients són, i en tenen consciència, avui cos del Crist en la història; i, des d'aquest cos, van coneixent millor el seu cap.

Des d'aquesta participació en la realitat del Crist, celebren la seva presència en l'eucaristia, en la reunió i en la pregària dels creients, en la solidaritat—la gran solidaritat amb tot un poble sofrint i en les petites solidaritats de la vida quotidiana de les comunitats. Accepten i s'apropien la presència sacramental del Crist amb el fet de fer-lo present en la història: la fidelitat en partir el pa i consumir el vi—la pròpia entrega— i la fidelitat en compartir el pa i beure junts d'una mateixa copa—fer que el Crist esdevingui senyor d'aquesta història.

Finalment, la presència actual del Crist és presa molt seriosament segons les paraules de Mateu en la paràbola del judici final: "El que féreu amb aquests més petits, a mi m'ho féreu". Crist continua present en els pobres del nostre món d'una manera privilegiada. No és que tot el Crist estigui en els pobres ni que només hi sigui en els pobres d'aquest món. Però hi és i cal tenir en compte la seva presència. Crist avui és present amagat i sense rostre, per una part, en el dolor dels pobres; i també és salvíficament present per a tothom qui s'apropi als pobres per tal d'alliberar-los.

d) Una última característica del Crist, resum en certa manera de totes les anteriors, és que hom el capta com un **Jesús que és bona nova**. Amb això volem dir que hom descobreix de debò el Crist dels evangelis; però no ja només històricament, en la mesura en la qual els evangelis són una font per tal de conèixer la història de Jesús, sinó sistemàticament, en la mesura en la qual evangeli i bona nova són sinònims. Aquest redescobriment hauria de ser el més evident, però no ha estat el més freqüent. Per múltiples raons, l'evangeli ha esdevingut un material per tal de provar una determinada teologia o per tal de sustentar un dogma, la qual cosa és legítima i necessària. Ambientalment, sovint també s'aborda l'evangeli per a defensar-lo dels qui n'ataquen la seva veritat; tasca pastoralment necessària quan un ambient secularitzar, per exemple, la imposa, però tasca que posa l'evangeli a la defensiva i el priva de la força original de ser una bona nova.

Aquesta òptica evangèlica de l'evangeli, si ens és permesa la necessària redundància, és la que han redescobert els pobres d'Amèrica Llatina. Jesús és portador d'un evangeli, d'una bona nova. Aquesta bona nova són les seves paraules i les seves obres. Jesús és qui diu: "el Regne de Déu s'acosta", "feliços vosaltres, els pobres, perquè el Regne de Déu és vostre", qui comença amb una altra gran notícia en ensenyar a pregar: tenim un Déu que és pare i pare comú, i per això podem dir: "Pare nostre"; qui diu a l'home aclaparat: "no tinguis por, ves-te'n en pau"; qui diu al pecador angoixat que la joia més gran de Déu és que el pecador se li acostin confiadament com a un Pare.

Aquest Jesús, portador d'una bona nova, és, ell mateix, vist com una bona nova per als pobres d'avui, és el gran do de Déu a aquest món. Per això, els pobres d'Amèrica Llatina poden

repetir veritablement l'afirmació Paulina que "ha aparegut la benignitat de Déu", o l'afirmació de Joan que "ha aparegut la gràcia i la veritat", o poden desenvolupar les seves formulacions pròpies, tot anomenant alliberador a Jesucrist, El que importa d'aquestes formulacions és que hom vegi Jesús com una bona nova.

Això es dedueix que la captació d'un Crist d'aquestes característiques produeix goig. Certament, els cristians llatinoamericans tenen consciència de les costosíssimes exigències de Jesús—no fa falta recordar els milers de pagesos, obrers, estudiants, religiosos i religioses, sacerdots i bisbes que han vessat llur sang per aquest evangeli i aquest Crist a Amèrica Llatina—, però també posseeixen el goig i l'agraïment d'haver-se trobat amb Jesús. Per això, l'evangeli esdevé per a ells carrega pesada i lleugera alhora, però també aquella perla preciosa i aquell tresor amagat pel qual val la pena de vendre-ho tot.

2. Vers una nova espiritualitat

Aquest Crist captat així és també un Crist "viscut" en el seguiment de Jesús. En això rau la base de l'espiritualitat, nova o antiga, segons es miri. L'espiritualitat fonamental no és altra cosa que l'exercici de l'esperit exigit pel seguiment de Jesús i propiciat, alhora, per aquest seguiment. No és aquesta una espiritualitat regional que intenti reproduir aquest o aquell tret de Jesús/ una actitud o practica de Jesús o una altra. És una espiritualitat fonamental per tal de confrontar-nos amb la nostra pròpia història actual, tal com Jesús es confronta amb la seva; és una espiritualitat teo-logical per tal de confrontar-se amb la realitat última de la història i així, amb la realitat última de Déu, per tal de fer front a la vida i a la mort, per tal de lluitar en favor d'una i en contra de l'altra, per tal d'estar disponible a donar de la pròpia vida i, fins i tot, la pròpia vida a favor de la vida dels altres; és una espiritualitat cristocèntrica, car fa tot això amb l'esperit de Jesús, amb el tarannà i la manera de fer de Jesús, Espiritualment és, aleshores, l'exercici de l'esperit en el fet d'esdevenir filis en el fill, com diu Pau.

a) Els trets concrets d'aquesta espiritualitat es desprenen, en bona part, del que ja s'ha dit sobre Jesús. En el seu origen trobem l'acte de l'esperit d'enfrontar-se amb la veritat d'aquest món, descobrir-la, afirmar-la, denunciar-la com un pecat gravíssim i fer tot això des dels pobres. Sentir una gran misericòrdia pels pobres d'aquest món, que fa optar eficaçment per ells, defensar-los, lluitar amb ells pel seu alliberament i convertir-nos nosaltres mateixos en bona notícia per a ells; consisteix, per altra part, en mantenir-nos fidelment en aquesta primera opció quan les conseqüències en són dures i costoses, en introduir-nos i mantenir-nos en els conflictes que, inevitablement, genera aquesta opció, en estar disponibles i sofrir tota mena de persecucions que duen a terme els poders d'aquest món contra els pobres i contra els qui s'hi solidaritzen, en romandre fidels fins a la fi quan l'opció pels pobres exigeix la renúncia d'un mateix i, fins i tot, la pròpia vida.

Aquest nucli fonamental de l'espiritualitat significa orientar la pròpia vida no entorn i a favor d'un mateix, del propi grup o la pròpia Església, sinó entorn dels pobres d'aquest món, els quals descentren veritablement el propi jo personal o grupal. És l'espiritualitat exigida pel servei conseqüent al Regne de Déu que cal servir, mediació molt eficaç de l'exigència cristiana de l'amor, del fet que cal servir i no ser servit. En paraules més actuals, és l'opció a viure per tal que existeixi la justícia per als pobres d'aquest món; per tal que la vida arribi a ésser; per tal que aquesta humanitat, que molt majoritàriament produeix mort, lenta o violenta, produeixi vida.

A aquests nivells l'espiritualitat no sembla que sigui molt sofisticada, ni que ens endinsi encara en allò que tradicionalment s'ha considerat la finalitat de l'espiritualitat: la santedat. Malgrat tot, és el primer pas absolutament necessari per una vida veritablement humana, per a una vida cristiana i per a una vida santa. Aquesta espiritualitat ens fa afins al Déu de la vida, de l'alliberament, de la justícia al Déu, que vol la vida del seu poble. Es reconèixer que en la vida dels pobres d'aquest món hi ha quelcom d'últim i de sant, en el servei del qual nosaltres anem assolint el que veritablement també és últim per a nosaltres i fora del qual serà inútil buscar la ultimitat de la nostra pròpia vida, del sentit de la nostra pròpia vida i de la nostra esperança.

b) Aquesta actitud fonamental a favor de la vida dels pobres ha de ser acompanyada d'un determinat esperit semblant al de Jesús. L'opció pels pobres pot ser portada de diverses formes, però cristianament ha de reproduir aquells valors, aquelles actituds, aquelles virtuts, realitzades i exigides per Jesús. Es tracta per tant, de reproduir l'esperit fonamental de Jesús al servei del Regne de Déu i la manera de portar-lo a terme, el tarannà de Jesús en el seu servei al Regne. Això apareix programàticament en moltes de les exigències de Jesús, en el sermó de la muntanya i especialment en les benaurances. Allí se'ns diu com ha de ser el seguidor de Jesús que lluita per la justícia.

L'espiritualitat exigeix l'empobriment, la tendència al propi buidament i a la renúncia, tot acceptant que en aquesta feblesa hi ha una mena de força i que aquest empobriment és l'únic que pot guarir la concupiscència inherent en l'ús del poder, que, per altra banda, és necessari. Exigeix el cor net, la castedat profunda per tal de reconèixer les coses com són, sense manipular-les a favor propi, sense cedir al dogmatisme sempre deshumanitzant que vol fer coincidir la realitat amb les pròpies idees i interessos. Exigeix la recerca de la pau en mig de la lluita, de vegades de la lluita armada, per tal que la violència, tràgicament necessària i legítima en algunes ocasions, no esdevingui un fi en si mateixa ni, de bon tros, una mística salvífica. Exigeix la recerca de la reconciliació i el perdó, no només com actituds psicològiques de vegades difícilment assolibles—tot i que n'hi hagi exemples commovedors—sinó com l'actitud de no tancar per sempre el futur a l'adversari i de reconèixer que pot existir-hi l'aspecte positiu. Exigeix l'actitud de gratuïtat, tan difícilment conceptualitzable, que, per una part, fa que ens reconeguem "servents inútils" i, per altra, fa que la practica tingui el valor de qui se sent agraït; en qualsevol cas, només l'experiència de gratuïtat guareix la "hybris" inherent a qualsevol projecte humà, per molt bo i just que sigui. Exigeix l'actitud de goig en mig del dolor, en saber que sempre podem adreçar-nos a Déu com a Pare en la pregaria, en l'eucaristia, en les celebracions de la vida quotidiana, de la solidaritat, dels triomfs parcials. Exigeix, finalment, mantenir l'esperit de la utopia, dipositar la confiança en un futur que serà salvífic, que ens mou sempre a assolir-lo encara que no el puguem assolir, a intentar reconciliar el que en la història és sempre difícilment reconciliable: lluita i pau, justícia i perdó, homes nous i estructures noves.

c) Aquest esbós és, evidentment, cristològic, d'acord amb el Crist que hom ha anat re-descobrint; però també és teològic. Amb això volem dir que la realització d'aquesta espiritualitat és camí vers Déu i trobada amb Déu en la història. L'anomenem també teològic perquè aquesta espiritualitat versa sobre aquelles realitats últimes que poden mitjançar o impedir aquest camí i aquesta trobada. Í creiem que posseeixen una ultimitat molt radical, car, tot i que formalment recullen la ultimitat amb la qual tot home de qualsevol temps i lloc ha d'enfrontar-se, històricament plantegen amb gran claredat i cruesa la vida i la mort com a coses últimes i exigeixen una resposta davant d'aquesta vida i d'aquesta mort. Per aquesta raó, tot i que aquesta espiritualitat és cristiana, pel fet d'ésser cristològica, també és fonamentalment

humana puix que retrotreu el cristià a les realitats i exigències fonamentals de tot home: ser corresponsable o no amb aquesta humanitat sofrint que sempre manté una esperança de vida.

Aquesta espiritualitat descrita planteja a l'esperit humà les preguntes que sorgeixen de la mateixa realitat, les preguntes per l'esperança, per l'amor i per la fe. Té realment sentit l'esperança pera la humanitat? Es veritat que l'amor és l'acte més profund de l'home? Es cert que, en el més profund de la realitat, hi ha el bé i la veritat. Creiem que l'espiritualitat descrita, precisament pel fet de posar en contacte l'home amb aquella realitat i aquella practica on, literalment, es juga la vida i la mort dels homes, és la que fa que aquestes preguntes siguin inevitables i radicals. La resposta a aquestes preguntes pot ser varia, i segons com sigui hom respondrà d'una manera o altra el problema teològic, el problema de Déu. En presència de la realitat sobre la qual versa aquesta espiritualitat no és insensat que l'home suspengui el seu judici o negui la bondat última de la realitat: no li manquen experiències històriques per adoptar aquesta actitud. D'altres, no obstant això, responen positivament. Uns ho faran sense esmentar Déu explícitament; d'altres l'esmenten explícitament. Els creients que practiquen aquesta espiritualitat potser no puguin dir per quina raó han d'esmentar Déu; potser només puguin dir, com la teologia negativa, que l'esperança és més veritable que la resignació; que l'amor és millor que l'egocentrisme; que, donant la vida per amor, han realitzat l'acte més humà; que hi ha quelcom en el fons de la realitat que esdevé sempre promesa de justícia, de veritat i de pau que mou sempre endavant. De fet, els creients esmenten Déu; l'anomenen Pare i el deixen continuar essent Déu, misteri insondable. Cal recordar que fan això a través de l'espiritualitat descrita. Aquesta hauria de ser, en pura lògica, la major dificultat per a acceptar Déu en presència de la tremenda injustícia; però, aquesta és, de fet, la que possibilita esmentar Déu com Jesús i experimentar la pròpia vida com un camí amb Déu i vers Déu. Això és un fet i hom no pot anar més enllà del fet per tal de cercar-hi una explicació; però aquest fet mostra que l'espiritualitat que sorgeix d'un seguiment de Jesús en servei d'un regne per als pobres és espiritualitat en el sentit més profund de la paraula perquè posa en joc totes les energies de l'esperit, respon als més greus desafiaments que hom fa a aquest esperit i també a les majors esperances de realització que aquest esperit té.

Diguem, per acabar, encara que sigui de pas, que aquest aspecte teològic d'una espiritualitat del seguiment de Jesús és la forma real d'acceptar **in actu** la transcendència del Crist—tema que no hem esmentat abans. A Amèrica Llatina, els cristians mostren que creuen en Jesús com el Crist, no tant perquè formulin i confessin la seva divinitat —cosa que fan, per altra part, sense dificultats—, sinó perquè donen ultimtat al seguiment d'aquest Jesús, i això, automàticament, és donar ultimtat al mateix Jesús, des del qual va encarant amb ultimtat la ultimtat de les seves vides i de la història.

3. Significat per a les Esglésies europees

Tot el que hem dit només pot ser ofert, en últim terme, com una realitat que és qüestionament i bona nova per als qui ens trobem a Amèrica Llatina i per als cristians d'Europa: és veure que existeix aquest descobriment del Crist i aquesta espiritualitat. Molts cops a Europa demanen què cal fer, com desenvolupar a Europa les comunitats de base, l'opció pels pobres, la teologia de l'alliberament. No hi ha respostes que puguin fer de receptes per a aquestes preguntes i encara menys de part dels llatinoamericans que hem intentat aprendre a ser cristians dintre d'una realitat concreta, a no intentar universalismes precipitats ni colonialismes cristians i teològics, que han fet patir tant les Esglésies del Tercer Món. No es tracta, doncs, de proposar ni d'imposar receptes. Però, des de la pròpia experiència, hom pot proposar quelcom. Més que

els productes acabats, eclesiais o teològics, voldria proposar-ne l'arrel: trobar aquell lloc on l'evangeli mostra la seva pròpia creativitat i creix com un arbre frondós. Aquest lloc, com ja s'ha dit, són els pobres d'aquest món. Tot mantenint aquesta correlació entre evangeli i pobres, hom descobreix el Crist, creix l'espiritualitat, es manté el misteri de Déu com a misteri salvífic i creix també una Església dels pobres, tema no desenvolupat. Es cosa vostra cercar a Europa aquesta correlació entre evangeli i pobres. Per acabar, jo només voldria fer alguns suggeriments que puguin ser útils en aquesta recerca.

Vista l'Església europea en la seva totalitat, amb les novetats que després esmentarem, em sembla important, en primer lloc, acabar amb alguns pressupòsits, comprensibles històricament, però teològicament inadequats. Cal acabar amb la confusió teològica que Europa, pel fet d'haver estat el centre geogràfic des d'on s'ha transmès l'evangeli, continua essent el centre teològic de la fe, de l'Església i de la teologia. A un nivell històric, cal acabar amb el pressupòsit que l'home europeu és simplement l'home universal, afirmació empíricament falsa i teològicament inadequada, si es vol fer comprendre la fe des d'aquest home i per a aquest home i, des d'aquí, per a tots els homes. A un nivell teològic, cal acabar amb el pressupòsit, que ens sigui permès de dir-ho amb claredat, que Europa continuaria essent el lloc privilegiat de Déu, des del qual Déu arriba a les altres parts del món, des del qual cal reflexionar sobre Déu per a tota la humanitat, de manera que, fins i tot el problema europeu de Déu hagi de ser el problema universal de Déu. Mentre es doni per suposat, conscientment o inconscient, que les Esglésies i la teologia europea tenen el monopoli sobre Déu, s'avançarà poc. Amb això estic proposant un acte d'humilitat a les Esglésies europees per tal que acceptin que no són el centre de la fe; més encara, per tal que acceptin el que hi ha de silenci de Déu en societats orientades vers el progrés unilateral, l'abundor, el consumisme—tot i que l'actual conjuntura europea hagi enfosquit aquests ideals—, per tal que no forcin una paraula de Déu on no hi sigui, ni pressuposin que aquesta paraula s'ha fet patrimoni perenne de les Esglésies europees. Aquesta humilitat és un moment d'empobriment, necessari i també fructuós.

També em sembla important acabar amb una actitud inadequadament pluralista, segons la qual les Esglésies europees acceptarien—o "tolerarien"—el que s'esdevé a les Esglésies llatinoamericanes, però no estarien realment obertes a escoltar el que allí s'esdevé ni a aprendre les coses bones que s'hi esdevinguin. Ja hem dit que no es tracta de tornar a un universalisme uniformista en l'Església; però, en una Església veritablement "catòlica", totes les Esglésies locals haurien d'estar obertes al que passa a les altres com un moment essencial de la seva pròpia localitat; haurien d'estar obertes a escoltar altres veus, altres experiències, altres teologies, altres compromisos, altres martiris que vénen d'Amèrica Llatina; així com les Esglésies llatinoamericanes haurien d'estar obertes també a allò que Europa ofereix d'evangèlic.

Aquesta humilitat i aquesta obertura em semblen condicions prèvies, històricament molt necessàries per a l'actual situació de les Esglésies a Europa, per tal de trobar novament el lloc de l'evangeli. Depèn de vosaltres determinar que ha de sorgir positivament d'aquestes actituds, on i com s'ha de trobar aquest lloc, com he dit abans. Però, tal com jo ho veig, em sembla que esta sorgint quelcom positiu. A Europa hi ha molts grups cristians, on hi participen bisbes i capellans que miren de trobar quin és el pecat fonamental europeu, tasca tràgica però necessària per tal com apunta al món dels pobres; quines són les dimensions locals i internacionals d'aquest pecat, amb la qual cosa—un cop més, de forma tràgica—s'obren a la universalitat del pecat i, d'aquesta manera, a la universalitat dels pobres d'aquest món. Des de la captació d'aquest pecat molts grups cristians tracten de realitzar llur conversió fonamental

que, per una part, suposa integrar-se veritablement a aquesta humanitat actual, sentir-se éssers humans corresponsables amb els sofriments i les esperances de les majories pobres d'aquest món i, per altra part, assolir una nova òptica des dels pobres que obre els ulls a l'evangeli. També hi ha molts grups cristians que lluiten contra l'ideal inqüestionat d'una societat consumista i d'abundor, que practiquen l'austeritat, com a testimoniatge personal contra una societat deshumanitzant, però també com a testimoniatge contra una societat injusta i a favor d'una nova societat basada en una nova "civilització de la pobresa" (1, Ellacuria), que no té res a veure amb la misèria, però que és considerada l'única forma en la qual és viable l'ideal de la fraternitat. Hi ha molts grups cristians que es comprometen en les lluites crucials del nostre temps, la lluita per la pau i la lluita per la justícia, a llurs propis països i al Tercer Món. Hi ha molts cristians que desenvolupen una solidaritat activa amb els pobles i Esglésies d'Amèrica Llatina, tot ajudant en l'aspecte moral, econòmic, polític i cristià, oberts a rebre el que aquells pobles i aquelles Esglésies els donen. Aquests grups organitzats en comunitats o parròquies, en comitès de solidaritat o en agrupacions de teòlegs mostren creativitat en la litúrgia i en la teologia, en la pastoral i en la solidaritat. Aquesta creativitat és per a mi un signe clar que l'evangeli també ha trobat el seu lloc a Europa. Aquests grups corren riscos i de vegades sofreixen alguna mena de persecució; quan això té lloc, s'han trobat veritablement amb l'evangeli. L'Església europea no s'imposa ja per la seva massivitat i per l'abundància de mitjans materials i intel·lectuals; però és present de forma aparentment més humil i més evangèlica. Fa molts anys Karl Rahner parlava d'una Església de la diàspora com a futur de l'Església; amb això predeia el que avui és una realitat: que l'Església no es mantindrà inqüestionada ni la seva fe serà acceptada ambientalment. Això treia la conclusió que el futur de l'Església es trobava en grups cristians amb una fe conscient. El que voldria afegir és que "diàspora" pot sonar a grup petit, retirat; mentre que em sembla que aquests grups descrits son també llevat, i això suposa esperança.

No puc respondre quin és el futur de l'Església europea, tal com demana el títol d'aquesta taula rodona. Però, des d'Amèrica Llatina, crec que l'Església europea, com qualsevol altra Església té futur en la mesura en que s'integri veritablement en la nostra humanitat actual, humanitat de milers de milions de pobres que sofreixen i que volen viure; que mantenen la seva fe i la seva esperança; que sempre intenten de nou aconseguir el seu alliberament; que, en llenguatge evangèlic, esperen i treballen pel Regne de Déu. De vegades, hom diu que les Esglésies d'Amèrica Llatina tenen un gran avantatge sobre les europees, perquè allí aquesta realitat de la humanitat és més patent i resulta més fàcil d'inserir-s'hi. Avantatge tràgic, certament, però que s'ofereix a tothom: fer-se corresponsables amb el futur d'aquesta humanitat de pobres. Quan això passa, la vida recobra el seu sentit i, fins i tot, el seu goig; l'evangeli és bona nova; el Crist torna a ser Jesús de Natzaret. La vida dels creients esdevé seguiment de Jesús en el món d'avui. Aquest seguiment no va acompanyat ja del vell triomfalisme eclesial, sinó de la sobrietat basada en la veritat. La vida esdevé un caminar amb un sentit profund, no perquè els cristians tinguem solucions per a tot, sinó perquè, objectivament, tenim la direcció vers la qual ens movem: el Regne de Déu, i subjectivament perquè ens posem al servei de la vida. El futur de l'Església depèn de la seva decisió de fer el que deia el profeta Miquees: "practicar el dret i la justícia, i caminar, sense triomfalisme, per una part, i sense complexes d'inferioritat per l'altra, humilment amb el teu Déu". Tot fent el regne de Déu amb Jesús, anem vers aquest Déu. Així, els creients i les Esglésies assumeixen llur corresponsabilitat humana i viuen el goig de llur fe.

FUTUR DE L'ESGLÉSIA EUROPEA?: PARLA AMERICÀ LLATINA

diàleg: modera José L. González Faus

Vostès han parlat de l'evangelització d'Amèrica Llatina per part d'Espanya com d'un lligam d'unió. Però avui no ens caldria dir ja, clarament, que és Amèrica Llatina que ha d'evangelitzar Europa?

P. RICHARD: Jo, més aviat, diria que són els pobres els qui ens evangelitzen a tots. A Amèrica Llatina ha passat així. Ens evangelitzen pel sol fet de dir-nos que existeixen. I, a través d'ells, és el Déu-dels-pobres, l'únic Déu veritable, qui ens evangelitza.

Si al segle XIX hom reivindicava les vuit hores de treball, no caldria reivindicar-ne avui dues o tres per a tothom? Hi esta preparada la tècnica actual?

G. ARROYO: A llarg termini, sí que cal anar per aquí. Però hem de tenir en compte que aquesta meta exigeix molta vida associativa i molta riquesa humana. Cal exigir, a més a més, que sigui una meta mundial, és a dir, que uns països no tinguin vint hores setmanals i d'altres en tinguin cinquanta.

Tot el que vostès han dit, demana un determinat sistema socioeconòmic? Quin? Si els actuals sistemes no funcionen, hi ha una tercera via o un nou sistema?

G. ARROYO: Es clar que demana un sistema no capitalista, atès que el capitalisme a) no ha resolt la problemàtica del Tercer Món i b) avui es demostra que tampoc no ha resolt la del primer.

P. RICHARD: L'Església no s'ocupa directament de l'economia, però jo crec que, tot i així, pot aportar quelcom a aquesta pregunta si crea grups de cristians que visquin de debò una altra cultura.

Des d'Amèrica Llatina, com veu l' Església d' Europa i, més concretament, la d'Espanya?

JON SOBRINO: Considero que el problema més seriós, a nivell teològic en el sentit de la Paraula de Déu, és el de no resignar-se a no perdre el monopoli sobre Déu. Es com si la Revelació de Déu hagués de passar, necessàriament i en primer lloc, per Europa, pel Vaticà o per la teologia alemanya. No es resigna a aquest procés pel qual, aparentment, es perden moltes coses en dogma i, en canvi, potser no es perd res en això que anomenem Déu, Tenint presents les comunitats de base de Madrid, crec que sorgeix quelcom nou i que aquesta novetat té com a base buscar Déu i tot el que això significa. Una altra impressió: Si Déu no parla a Europa, doncs deixem que calli! Si no se'l sent per la raó que sigui, potser per l'aclaparament del consumisme, repeteixo: deixem-lo callar! Potser és que no pot parlar... Pensem: que ha de dir Déu avui? I'acceptem amb goig el que ens digui, encara que sigui poca cosa. Als països d'on venim, no cerquem grans coses que ens ho diguin tot, sinó que, quan hom troba una planta petitoneta que creix ja és feliç. Finalment, encara sembla que a Europa tot esta controlat. Que la teologia ha de tenir 24 tractats, encara que 22 no funcionin...

Com s'ha produït aquest Jesús que ens ha presentat vostè, Jon Sobrino?

JON SOBRINO: Ens hi hem trobat. Crec que hom pot trobar-s'hi amb una actitud d'honradesa davant la realitat, sense defugir-la. Monsenyor Romero arriba a dir: "Sortosament, maten capellans; seria un mal símptoma que no els matessin, en una situació en la qual es mata tanta gent." Aquesta honradesa amb la realitat és més important fins i tot que creure o no en Déu. Perquè, com diu la carta als Romans, sense ella, l'home bloqueja la veritat de Déu. Per això he dit abans que, si veritablement Déu cal la a Europa... deixem-lo callar.

GONZÁLEZ FAUS: Voldria, com a moderador, tornar aquesta pregunta al públic i demanar-li que compari els quatre trets que enumerava Sobrino amb la nostra imatge del Crist: a) Tenim un Crist proper? O pensem que hi ha coses que "no ens pertoquen", com a Església o com a cristians, perquè el Crist no és digna d'estar entre aquests "pucheros" (com diria Santa Teresa)?; b) Tenim un Crist alliberador dels pobres? O defensor i garantia d'un sistema que els produeix?; c) Tenim un Crist present? O pensem que Déu es farà més trobadís en allò que és absent, estrany, que no s'entén ..? (Un metge em va dir: "d'ençà que diuen la missa en castellà, costa més de creure en l'Eucaristia..."); d) Tenim un Crist amb originalitat evangèlica? O el deformem per tal d'adaptar-lo als nostres desigs, creient que només podrà ser bona notícia si els satisfà?

Quin tant per cent de cristians pertanyen a aquesta Església que vostès han descrit i quin tant per cent continuen essent cristians "de missa" Si tothom és com vostès diuen, per que no s'ha reformat ja la societat llatinoamericana?

P RICHARD: Crec que no s'hauria de respondre amb criteris quantitius. És molt més important l'influx que tenen en la consciència popular, i jo crec que el van tenint. No s'hauria de respondre tampoc amb criteris eclesiocèntrics: hi ha una presència de Déu i de l'Esperit de Déu més en la dels espais eclesiàstics que es poden reconèixer com a tals. Per això, és tan difícil de respondre amb precisió aquesta pregunta.

JON SOBRINO: Jo diria que amb percentatge mínim n'hi ha prou per a canviar substancialment—en la consciència del poble—la noció del que és l'Església. Per que no s'ha transformat ja la societat? Doncs, perquè nosaltres tenim la paraula i l'oligarquia té els fusells. I dirigir un procés de transformació no és tasca de l'Església, sinó de la societat.

GONZÁLEZ FAUS: Em pertoca a mi de tancar aquest diàleg tornant al tema que ens ha reunit: com ens veuen, des d'Amèrica Llatina, a les Esglésies d'Europa? Es tracta simplement de situacions diferents que només poden contemplar-se l'una a l'altra? Ells ens han fet veure el que hi ha de responsabilitat nostra en els seus nivells d'infrahumanitat Potser nosaltres ens hem adonat que, en aquests nivells, de vegades materialment tan infrahumans, s'hi amaguen riqueses d'humanitat, superiors potser a les nostres

Retornant a aquests dos punts, voldria subratllar dos aspectes en els quals podem sentir-nos més units Ambdós som víctimes d'un mateix sistema Un sistema que a ells els nega el fet d'ésser humans i a nosaltres ens deshumanitza. Ells n'experimenten les seves conseqüències materials i econòmiques; nosaltres n'experimentem, sobretot, les seves conseqüències culturals. Ells viuen una estructura no-humana, nosaltres ens trobem en una "cultura de

substitució" de humà on tot és superficial i res no és veritable: des dels aliments fins a aquests nines amb carnet d'identitat que han constituït l'últim èxit als Estats Units.

Però si ambdós som víctimes, ambdós podem ajudar-nos. I si nosaltres potser podem aprendre dels seus nivells de qualitat humana, no hem d'oblidar que la resistència al canvi a Amèrica Llatina ve tot sovint reforçada des d'Europa: amb armes i també amb d'altres recursos, és a dir, subministrament dels nostres pseudovalors, amb (des) informacions, amb calúmnies, amb veus "autoritzades" que els desautoritzen, etcètera. No estiguem amb els qui obren així, si més no els qui ara estem aquí. Res més.

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94;
correu-e: espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>